

«Cordialment, però fermament» | Blog Escola de Llibreria

Amat, Jordi; Fonalleras, Josep Maria; Subirana, Jaume (eds.). *Xavier Folch, editor i polític: materials per a una biografia*. Barcelona: Anagrama, 2022. 177 p. (Llibres Anagrama; 95). ISBN 978-84-339-1803-1. 17,90 €.

El 24 de juny del 2021, fa poc més d'un any, s'apagava la vida d'en Xavier Folch i Recasens, i ens deixava el seu llegat a unes quantes generacions. Quan la mort va irrompre, tres amics escriptors, en virtut de l'estima i l'admiració que els unia a ell, i conscients que «li agradava molt més llegir que escriure», havien convingut amb el mateix Xavier Folch, home de tarannà discret, «de parlar i confegir, plegats, un simulacre de memòria»: la memòria d'una trajectòria que havia contribuït decisivament en la lluita antifranquista i en la recuperació de la democràcia, en la reivindicació d'un catalanisme integrador i progressista, en la reconstrucció del país ajuntant política i cultura, i en la recuperació i descoberta com a editor de poetes, narradors i assagistes que van contribuir a la «cultura com a reflexió i com a eina de transformació». I d'aquella voluntat truncada, va néixer aquest homenatge, *Xavier Folch, editor i polític: materials per a una biografia*.

El llibre s'estructura en tres parts, i compta també amb un índex onomàstic de molta utilitat tenint en compte que els personatges són nombrosos i s'esmenten en contextos diferents.

En la primera part, «Converses amb Xavier Folch», els autors fan una introducció per vindicar la figura i la trajectòria del protagonista, i ens contextualitzen el contingut del treball que presenten: es tracta d'un reguerall de fragments extrets de llargues converses de sobretaula amb Folch, als quals donen forma i enriqueixen amb apunts maquetats amb tipus de lletra diferent. Cert és que la lectura d'aquesta primera part és com un passeig no sempre prou ben senyalitzat, i és que no es tracta d'un recorregut cronològic, ni tampoc d'un estudi exhaustiu de la figura de Xavier Folch, sinó de material abundant, de vegades intercalat. Però amb tot és, sens dubte, el cor que fa bategar el llibre, la font d'on regalimen fets històrics, polítics i socials, i noms destacats de la política i la intel·lectualitat de l'època, tants (i tots ells tan significatius en el moment precís), que s'entén perfectament que els autors es refereixin a Xavier Folch com «algú que ha exercit de morter imprescindible per relligar sensibilitats diverses». És l'evidència del seu llegat indivís i compacte, del vincle vital entre el Xavier Folch polític i el Xavier Folch editor, de la voluntat pertinaç de creure en la fusió de política i cultura (pensament i art) com la via instrumental per a l'acció i la reflexió necessàries en el canvi històric d'un poble. I així, «cordialment, però fermament» (com escriuria el mateix Folch en un dels seus articles) el jove estudiant del Liceu Francès que va conèixer l'antifranquisme no militant de l'exili interior

derivarà en l'universitari activista i militant radical del PSUC, i es nodrirà del mestratge de Pere Ribera i de l'intel·lectualisme de Manuel Sacristán i, a través d'ells, brollaran relacions de profund calat com les arrelades amb Salvador Espriu i amb Joan Vinyoli primer, i amb Javier Pradera després. Farà política buscant el compromís dels eminents culturals (com Espriu, i també Rubió i Balaguer, a la Caputxinada), i farà cultura aplegant forces en un comitè d'intel·lectuals al partit on no es parlés només de política. I s'iniciarà en l'ofici d'editor a Ariel primer, i després a Crítica, publicant assajos de pensament marxista o del socialisme democràtic europeu (assessorat per Manuel Sacristán), o a Jaume Vicens Vives assessorat per Josep Fontana (sens dubte, el principal historiador espanyol), sense mai deixar de banda la literatura en català. Cofundarà Empúries, apostant per la normalització de la llengua i del país, i «farà surar, en el mar de les lletres catalanes» poetes que ara ja són clàssics (Vinyoli, Casasses, Mesquida, Teresa Pàmies), i prosistes i assagistes. Va dirigir amb entusiasme l'Institut Ramon Llull a petició de Pasqual Maragall i en va dimitir (a contracor) quan va veure interferida la seva dedicació. I així, «es va fent» i «va fent dels altres», referents polítics i intel·lectuals: des de Gregorio López Raimundo a Federico Sánchez (o potser Jorge Semprún?), des de Jordi Solé Tura a Rafael Ribó, des de Josep Fontana a Antoni Tàpies, des d'Espriu a Vinyoli, des de Brossa a Martí i Pol, des de Josep M. Castellet a Josep Benet, des de Segimon Serrallonga a Modest Prats (el «capellà de poble»), i tants i tants d'altres. Tots construint un «edifici cívic» que ressonaria i aniria calant a la societat.

La segona part, «Àlbum comentat», és fresca. Fotogrames aïllats que es van anar succeint en la seva trajectòria, documentant-la. Imatges de compromís, de militància, de la vella amistat, de les aficions. En Xavier Folch se'ns torna proper.

I finalment, la tercera part: «Textos». Es tracta d'un recull d'un total d'onze textos escrits pel mateix Folch, sobre diferents matèries i tots ells al fil d'allò que se'ns ha parlat a la primera part. De la seva lectura encadenada, torna a deduir-se aquest esperit holístic i integrador de diversitats però, ara, en veu primera. Així, en un article a *El País* (1976), defensa la necessitat d'un congrés de cultura catalana que fomenti la identitat catalana i la normalització de la nostra cultura i, en un altre article a *l'Avui* (1978), advoca, sense renunciar a la personalitat nacional de Catalunya, per tenir en compte la contribució fonamental i indestruïble dels immigrants (aquí és on critica «cordialment però fermament» un setmanari català que defensava l'oficialitat única del català sota la capa de «ciència»). Trobem un article homenatjant el seu venerat patriarca de les lletres catalanes, Jordi Rubió i Balaguer, un text sobre l'activisme antifranquista de Salvador Espriu sempre a l'empara d'una profunda reflexió moral, un text sobre l'intel·lectualisme i compromís de Manuel Sacristán (a qui recordava defensant que «l'acció política formava part essencial de qualsevol marc teòric»), un article respectuosíssim sobre Gregorio López Raimundo i el sentit de la responsabilitat, un discurs que va pronunciar en el lliurament del Premi Blanquerna a Jorge Semprún titulat «Elogio de Jorge Semprún y nostalgia de Federico Sánchez» (que ja ho diu tot), una entrevista transcrita que li van fer sobre Joan Vinyoli amb motiu del centenari del seu naixement (a ell, commogut des de jove per la lectura privada que el poeta en va fer d'*El Callat*) i un text sobre Modest Prats «el capellà de poble comunista que exercia el seu mestratge a la manera socràtica, com qui no fa res, generosament, al llarg de milers de converses i d'una multitud de sobretauls» (fascinant descripció). I dos últims textos més: l'un, sobre l'Editorial Empúries (els seus propòsits, el seu recorregut, el seu catàleg) i, l'altre, sobre ell quan a partir dels anys vuitanta ja es va retirar de la política activa i es dedica a l'activitat editorial, i on apunta «el catàleg de l'editorial, com la vida de les persones, es va construint entre l'atzar i la necessitat».

Italo Calvino (autor publicat també per Empúries) escrivia a *Si una nit d'hivern un viatger*: «cada vegada s'exclou una alternativa, i l'altra es bifurca en dues alternatives més». I més endavant: «cada moment de la meua vida porta aparellada una acumulació de fets nous i cadascun d'aquests fets nous porta aparellades les seves conseqüències». La trajectòria de Xavier

Folch fa pensar en aquest esquema de la bifurcació dels camins: una història vital derivada d'una sèrie de casualitats i continuïtats, «d'atzars i necessitats» com ell mateix diu. Quin hagués estat l'esdevenir si, com per casualitat va ser, no hagués estat escolaritzat a un centre com el Liceu Francès on l'educació que es donava no era precisament la impulsada pel franquisme? Qui hagués estat en Xavier Folch sense el mestratge de Pere Ribera i el seu «inconformisme deliberat i esperit crític»? Amb quina probabilitat hagués entrat en contacte amb el cercle d'intel·lectuals que preservaven la tradició culta republicana, catalanista i laica, que el van conduir a conèixer el sigil·lós exili interior? Haguessin aflorat en ell les mateixes inquietuds polítiques i culturals que «van anar-lo fent» si no hagués conegut Manuel Sacristán? Podríem elucubrar llargament, és veritat, però semblaria que d'aquestes dues influències casuals emergiria el Xavier Folch editor i polític.

Manifesten els autors Amat, Fonolleras i Subirana la seva voluntat de retre homenatge a l'amic i referent. Sens dubte ho aconseguen i, analitzant la figura que ens ocupa, els honra. Però, al parer de qui escriu aquesta ressenya, aconseguen traspasar la motivació inicial quan el lector pren consciència d'aquell exili interior del qual Xavier Folch n'hagués volgut editar un llibre, de la llarga i difícil lluita política, del «resistencialisme cultural» i de l'acció cultural. Homenatjar l'amic ha estat, en realitat, homenatjar tot allò en què havia cregut. Que en Xavier Folch n'hagi estat la causa, és el millor homenatge que li han pogut fer.

Teresa Aragonès Gisbert

De la 8a promoció de l'[Escola de Llibreria](#)
teresaaragonessg@gmail.com